

**MINISTERIEEL BESLUIT HOUDENDE
BESCHERMING ALS MONUMENT, STADS- OF DORPSGEZICHT**

**DE VLAAMSE MINISTER VAN BINNENLANDSE AANGELEGENHEDEN,
CULTUUR, JEUGD EN AMBTENARENZAKEN,**

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij decreten van 22 februari 1995 en 8 december 1998;

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7 ;

Gelet op het besluit van de Vlaamse regering van 10 juni 2003 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 29 augustus 2003;

Gelet op het ministerieel besluit van 04 november 2002 houdende ontwerp van lijst van voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 03 juli 2003, bekrachtigd op 04 september 2003,

BESLUIT :

Artikel 1. Wordt beschermd, overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976, gewijzigd bij decreten van 22 februari 1995 en 8 december 1998:

Wegens de historische en sociaal-culturele waarde:

- als **monument**:

geheel van voorgracht en lunet met aarden wallen, zoals afgebakend op bijgevoegd plan, gelegen te

Dendermonde (Dendermonde), Leopold II laan ;

bekend ten kadaster:

Dendermonde, 1ste afdeling, sectie E, perceelnummer 225/2C.

Wegens de historische en de sociaal-culturele waarde:

- als **monument**:

geheel van aarden wal en aanpalende hoofdgracht van het voormalige Bastion IV, zoals afgebakend op bijgevoegd plan, gelegen te

Dendermonde (Dendermonde), Leopold II laan ;

bekend ten kadaster:

Dendermonde, 1ste afdeling, sectie D, perceelnummers 816/2Bdeel, 816R15, 816S15, 816T12, 816T15, 816V11, 816V15, 816W15, 816X15, 816Y15.

Wegens de historische waarde:

- als **monument**:

geheel van laboratorium, kazemat, holtraversen, van voormalig Bastion V, met inbegrip van deels gekasseid terreplein, aarden wal én aanpalende hoofdgracht met rest van lunet met brugpijlers en kruitmagazijn eertijds horende bij de Brusselse poort (als uitbreiding van de bescherming als landschap BSG. 30-11-1942; uitbreiding van de bescherming als monument bij MB. 24-06-1993), met uitsluiting van hedendaagse constructies, zoals afgebakend op bijgevoegd plan, gelegen te

Dendermonde (Dendermonde), Leopold II laan 12;

bekend ten kadaster:

Dendermonde, 1ste afdeling, sectie D, perceelnummers 816D16, 816E16, 816H14, 816H16, 816M16, 816T13, 816V13, 816X13, 816Y13.

Wegens de historische, industrieelarcheologische en sociaal-culturele waarde:

- als **monument**:

watertoren op voormalig Bastion V, gelegen te

Dendermonde (Dendermonde), Leopold II laan z.nr;

bekend ten kadaster:

Dendermonde, 1ste afdeling, sectie D, perceelnummer 816B12.

Wegens de historische en sociaal-culturele waarde:

- als **monument**:

voormalig Bastion VIII, met inbegrip van deel van militaire constructie met rest van kruitmagazijn en verlande hoofdgracht palend aan de voorgracht en lunet met kruitmagazijn met uitsluiting van hedendaagse constructies, zoals afgebakend op bijgevoegd plan , gelegen te

Dendermonde (Dendermonde), Begijnhoflaan 45;

bekend ten kadaster:

Dendermonde, 1ste afdeling, sectie D, perceelnummers 277/2, 277/3, 277/4, 277/5, 277/6, 277P22, 277S20, 277V20, 277W20.

Wegens de historische waarde:

- als **monument**:

geheel van kazemat en patronenfabriek, met inbegrip van deels gekasseid terreplein en afsluitende straatmuur met toegang van voormalig Bastion IX, zoals afgebakend op bijgevoegd plan, gelegen te

Dendermonde (Dendermonde), Sas 36A, 38;

bekend ten kadaster:

Dendermonde, 1ste afdeling, sectie C, perceelnummer 1P26deel.

Wegens de historische waarde:

- als **monument**:

voormalige vooruitgeschoven Batterij 2, met inbegrip van de kazemat, omgrachting, aarden wal, bijhorende sergeantenwoning en poortgebouw, zoals afgebakend op bijgevoegd plan, gelegen te

Dendermonde (Sint-Gillis-bij-Dendermonde), Winningstraat 50;

bekend ten kadaster:

Dendermonde, 3de afdeling, sectie B, perceelnummers 545L, 622G, 622K, 622R, 622S, 622T, 623/2F, 623/2G, 623/2H.

Wegens de historische waarde:

- als **monument**:

voormalige vooruitgeschoven Batterij 3, met inbegrip van de kazemat, omgrachting, aarden wal en bijhorende sergeantenwoning, met uitsluiting van het voormalig chalet van jongere datum, zoals afgebakend op bijgevoegd plan, gelegen te

Dendermonde (Sint-Gillis-bij-Dendermonde), Fortstraat 111, 112;

bekend ten kadaster:

Dendermonde, 3de afdeling, sectie B, perceelnummers 243E, 243H, 243K.

Artikel 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

De lijst van de beschermenswaardige objecten of ensembles omvat bewaarde militaire constructies in de groene gordel met wallen en grachten rondom de stad en een tweetal vooruitgeschoven batterijen op het grondgebied van Sint-Gillis-bij-Dendermonde aangelegd in de Hollandse en Belgische periode die representatief zijn voor het militair archeologisch patrimonium van de fusie Dendermonde. Deze objecten vertonen voldoende intrinsieke kwaliteiten qua cultuur-, architectuur- en historische betekenis en qua authenticiteit, representativiteit, zeldzaamheid of gaafheid om het algemeen belang te verantwoorden.

De historische waarde wordt bepaald door de historische context van Dendermonde als vestingstad, evoluerend van een laatmiddeleeuwse versterkte stad tot een gebastioneerde vesting, gedurende tien eeuwen wat een uitzonderlijk geschiedkundig gegeven is. Slechts tweemaal werd de stad van haar vestingstatuut ontnomen maar telkens werd ze omwille van haar strategische ligging weer in de verdedigingsgordel opgenomen.

De historische waarde, meer bepaald de architectuurhistorische en militairhistorische waarde wordt bepaald door :

De militaire gebouwen en de verdedigingsgordel werden grotendeels opgetrokken of herbruikt in de Hollandse periode. Het werd één van de laatste vestingen volgens het oud-Nederlands gebastioneerde stelsel, o.l.v. kapitein-ingenieur Alewyn aangelegd tussen 1822 en 1830, waarbij een vesting rondom de stad evenals monumentale bouwwerken verspreid in de stad werden opgericht. In de Belgische periode werd de vesting verder uitgebreid, waardoor Dendermonde een uitzonderlijk voorbeeld van militaire architectuur in Vlaanderen is. Dendermonde is geen typevoorbeeld van een aangelegde vesting volgens een geometrisch polygoon patroon. De vesting kwam tot zijn definitief uitzicht door opeenvolgende aanpassingen en evoluties, rekening houdend met de bestaande morfologie en historische verdedigingsstructuur. Door geldgebrek kon men de nieuwste aanpassingen na 1870 niet uitvoeren, waardoor Dendermonde een uniek tijdsdocument van de bakstenen vestingbouw is. Dendermonde is bovendien tot de declassering bij Koninklijk Besluit in 1906, die door WO 1 pas in de jaren 1930 effectief werd gerealiseerd, een echte vesting geweest, alwaar de stad met de ganse bevolking inclusief de er gelegerde militairen door een systeem van verdedigingswerken werd omsloten.

De **historische waarde**, meer bepaald de militairhistorische waarde, en de **sociaal-culturele waarde**, meer bepaald de landschappelijke waarde van *het geheel van de voorgracht en lunet met aarden wallen*, gelegen Leopold II laan te Dendermonde:

De in de omgeving beeldbepalende voorgracht met lunet zijn belangrijke getuigen van de evolutie van het vestingstelsel rond de stad Dendermonde en binnen de militaire architectuur. Ze zijn een wezenlijk onderdeel van de uitbreidingswerken die in de Belgische periode werden uitgevoerd om de bestaande vesting te optimaliseren. Deze duidelijk herkenbare voorgracht met lunet maken deel uit van de tweede natte gracht die tussen Bastion II en IX werd getrokken en waarin op regelmatige afstand drie kunstmatige puntvormige eilandjes, lunetten, werden aangelegd. Slechts twee van de drie lunetten bleven vrij gaaf bewaard. Deze waterpartij, die deel uitmaakt van de groene gordel rond de stad Dendermonde, heeft eveneens een belangrijke landschappelijke waarde.

De **historische waarde**, meer bepaald de militairhistorische waarde, en de **sociaal-culturele waarde**, meer bepaald de landschappelijke waarde van *het geheel van de aarden wal en aanpalende hoofdgracht van het voormalige Bastion IV*, gelegen Leopold II laan te Dendermonde:

Bastion IV werd in de Hollandse periode aangelegd als onderdeel van de verdedigingsgordel rond Dendermonde. De aarden vijfhoekige uitsprong begrensd door de hoofdgracht is nog steeds duidelijk herkenbaar in het landschap. Als onderdeel van het oud-Nederlands gebastioneerd stelsel is het een belangrijke getuige van het militair verleden van Dendermonde als vestingstad. Deze waterpartij die deel uitmaakt van de groene gordel rond de stad heeft eveneens een belangrijke landschappelijke waarde. Bij dit Bastion IV hoorde een in 1824 opgericht uitzonderlijk voorbeeld van een alleenstaand massief bomvrij kruitmagazijn.

De **historische waarde**, meer bepaald de militair- en de architectuurhistorische waarde, de **industriearcheologische waarde** en de **sociaal-culturele waarde**, meer bepaald de sociaal-historische waarde, van *het voormalig laboratorium, kazemat en holtraversen van Bastion V, met inbegrip van de watertoren, deels gekasseid terreplein, aarden wal, aanpalende hoofdgracht met rest van lunet met brugpijlers en kruitmagazijn eertijds horende bij de Brusselse poort (als uitbreiding van de bescherming als landschap BSG. 30-11-1942; als uitbreiding van de bescherming als monument MB. 24-06-1993)*, gelegen Leopold II laan nr.12 te Dendermonde :

De site van Bastion V wordt gekenmerkt door een continu gebruik, gaaf bewaard en uniek samengaan van een in de Hollandse periode aangelegde vesting met aanpassingswerken uit de Belgische periode. Als onderdeel van de vestingswal met gracht en voorgracht is het een goed bewaard gebleven voorbeeld van de evolutie binnen de militaire architectuur in Dendermonde.

De kazemat opgetrokken tussen 1857 en 1879 en bestemd als kruit- en projectielmagazijn geldt als gaaf voorbeeld van de bakstenen vestingbouw uit de Belgische periode. Het betreft een constructie van steekboogvormige gewelven met verschillende dieptes en verspringende achtergevels die nog steeds ingebouwd is in de aarden wal en waarvan ook de achterliggende holtraversen behouden bleven.

De kleine aanpassingen door de bestemmingswijzigingen na de declassering bij Koninklijk Besluit van 1906 (maar pas effectief gerealiseerd in de jaren 1930) doen geen afbreuk aan de architectuurhistorische waarde van deze kazemat.

Het laboratorium in het midden van het voormalig gekasseid 'terreplein' van bastion V dateert in oorsprong uit de Hollandse periode (1829). In dit gebouw werden patronen gemaakt en werd het kruit getest. In de 19de en 20ste eeuw werd het ingekort tot het huidig volume en

voorzien van huidig uitzicht. Het voormalig laboratorium bevindt zich in de historische site en maakt er een wezenlijk onderdeel van.

Deze watertoren is door de opvallende ligging op de voormalige militaire site aan de rand van de stad, én door zijn bouwgeschiedenis en esthetische vormgeving een waardevolle getuige van een historische evolutie in de uitbouw van de drinkwatervoorziening in België, die tijdens het interbellum met aangepaste middelen versneld werd verdergezet. De watertoren vormt een visueel baken in de omgeving met sterk beeldbepalend karakter in de Dendermondse stedelijke context.

De watertoren, ontworpen in 1923 en gerealiseerd in 1924, is een goed voorbeeld van het type D1 (Intzekuip, gesteund door acht betonnen balken onderling verbonden door dwarsbalken). In het onderhavig geval uitgevoerd volgens de volledig in beton uitgevoerde bouwwijze "Monnoyer", typisch voor de kwestieuze bouwperiode, met door boogvelden en balustrade gekenmerkte volledig betonnen kop. De watertoren bezit daarenboven vanuit architecturaal oogpunt een opvallende eenheid.

De watertoren is gesitueerd in een opvallende stedelijke context met monumentale waarde, in casu een militaire site. Deze site is illustratief voor een unieke historische continuïteit inzake de opeenvolging van functies van openbaar en militair nut op éénzelfde plaats.

De historische waarde, meer bepaald de militairhistorische waarde, en de **sociaal-culturele waarde**, meer bepaald de landschappelijke waarde van *het voormalige Bastion VIII met inbegrip van deel van militaire constructie met rest van kruitmagazijnen en verlande hoofdgracht palend aan de voorgracht en lunet met kruitmagazijn*, gelegen Begijnhoflaan nr. 45 te Dendermonde

Bastion VIII geldt als voorbeeld van de evolutie binnen de krijgsgeschiedenis en heeft een historische waarde als voormalig militair bolwerk. Het is een site die in de Hollandse periode o.l.v. kapitein-ingenieur Alewyn als bastion met oefenterrein werd aangelegd. Daarnaast is het ook een site die in de Belgische periode aan de eigentijdse militaire noden werd aangepast en voorzien van een tweede verdedigingsgracht (de voorgracht) met bijhorend lunet, van enkele militaire gebouwen zoals een in de wal ingebouwde kazemat en twee 'holtraversen'. De demping van de hoofdgracht en de afbraak van de kazemat heeft de identiteit, eenheid en aanleg niet geschaad. Het huidig gebruik van het bastion als natuureducatief centrum en als recreatiegebied heeft het oorspronkelijk karakter alleen maar beschermd. Daarenboven tonen luchtfotografie en cartografisch materiaal aan dat de oorspronkelijk configuratie en aanleg van de verdedigingsgordel nog aanwezig zijn en dat de vroegere functie in het landschap af te lezen valt. Naast zijn historische waarde als getuige van de militaire geschiedenis van Dendermonde, heeft dit domein een belangrijke landschappelijke waarde.

De historische waarde, meer bepaald de militair- en architectuurhistorische waarde van *de kazemat en patronenfabriek van het voormalige Bastion IX, met inbegrip van deels gekasseid terreplein en afsluitende straatmuur met toegang*, gelegen Sas nr. 36A-38 te Dendermonde:

Bastion IX werd in de Hollandse periode aangelegd als onderdeel van de verdedigingsgordel rond Dendermonde en in de Belgische periode uitgebreid met een kazemat, patronenfabriek en een drietal hangars. Van deze uitbreidingscampagne bleven de kazemat en de patronenfabriek behouden, die thans deel uitmaken van de campus van het Sint-Vincentiusinstituut.

De kazemat van Bastion IX is gebouwd tussen 1857 en 1879. Het is een klassiek voorbeeld van een bomvrije tongewelfde bakstenen constructie ingebouwd in de linker 'face' van het eerder aangelegde Bastion IX. Het is een Z-vormig gebouw samengesteld uit vijftien aaneen-

geschakelde ruimtes bedekt door een aarden afdekkingslaag en waarvan de muuropeningen naar het vroeger gekasseid 'terreplein' gericht zijn. De kazemat is zeer gaaf bewaard en de indeling, vormgeving en structuur bleven behouden. De aanpassingen aan de gevelopening van de eerste zeven traveeën doen geen afbreuk aan de authenticiteit van dit gebouw. Deze massieve constructie bleef gedurende bijna honderd jaar in gebruik als militair gebouw.

De in de nabijheid gelegen voormalige patronenfabriek werd ca. 1888 opgetrokken en sluit stilistisch aan bij de bijgebouwen van de voormalige infanteriekazerne aan de Kazernestraat.

Dit laat 19de-eeuws gebouw heeft zijn oorspronkelijke sobere vormgeving en structuur grotendeels behouden. Het is een vrijstaand gebouw in baksteenbouw onder een pannenschilddak. De strakke opbouw en ritmering van negen traveeën verwijzen nog steeds naar zijn voormalige militaire functie.

De gebouwen hebben hun militaire functie verloren, maar hebben een goede herbestemming, met respect voor hun oorspronkelijke vormgeving en structuur, gekregen binnen de campus van het instituut.

De **historische waarde**, meer bepaald de militair- en architectuurhistorische waarde van *Batterij 2 en 3, met inbegrip van kazemat, omgrachting, aarden wal, bijhorende sergeantenwoning en poortgebouw, met uitsluiting van het voormalige chalet van jongere datum bij Batterij 3, gelegen Winningstraat nr. 50 en Fortstraat nr. 111-112 te Dendermonde (Sint-Gillis-bij-Dendermonde)*:

Batterij 2 en 3, ca. 1880-1886 aangelegd als onderdeel van drie vooruitgeschoven batterijen, zijn belangrijke en representatieve getuigen van de evolutie binnen de vestingsgeschiedenis van Dendermonde. Deze batterijen werden aangelegd als voorliggende verdedigingsgordel om de stad tegen bombardementen en modernere oorlogsvoering te beschermen. Ze bestonden uit een met aarde bedekte kazemat, een sergeantenwoning en een poortgebouw.

De oorspronkelijke opbouw, indeling, afwerking evenals de kunstmatige halfcirkelvormige aanleg met gracht en aarden wal zijn bij beide batterijen nog steeds aanwezig. Ook de bijhorende en buiten de gracht gelegen sergeantenwoning tegenover de kazemat bleef behouden. Enkel de ophaalbrug werd gewijzigd door een vaste constructie en bij Batterij 3 verdween het poortgebouw. Het voormalig chalet, gekend als "Chalet Rozenbroek" gebaseerd op de oude kadastrale benaming van het terrein en bovenop Batterij 3 gebouwd, behoort niet tot de militaire gebouwen.

Artikel 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994).

Brussel, 04-12-2003

Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden,
Cultuur, Jeugd en Ambtenarenzaken,

Paul VAN GREMBERGEN